

Theology on the Web.org.uk

Making Biblical Scholarship Accessible

This document was supplied for free educational purposes. Unless it is in the public domain, it may not be sold for profit or hosted on a webserver without the permission of the copyright holder.

If you find it of help to you and would like to support the ministry of Theology on the Web, please consider using the links below:

<https://www.buymeacoffee.com/theology>

<https://patreon.com/theologyontheweb>

PayPal

<https://paypal.me/robbradshaw>

A table of contents for the *Journal of Theological Studies* (old series) can be found here:

https://biblicalstudies.org.uk/articles_jts-os_01.php

pdfs are named: [Volume]_[1st page of article]

DOCUMENTS

THE COMMENTARY OF ORIGEN ON THE EPISTLE
TO THE ROMANS. II.

XXI.

iv 2, 3 εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα· ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν· τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

ἐπὶ τίνι ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ οὐ πᾶν σαφῶς διηγήσατο ἡ γραφή· 33
ἔοικεν δὲ ὁ ἀπόστολος καθόλου αὐτὸν ἐκλαμβάνειν πεπιστευκέναι. καὶ γὰρ ἀληθῶς, εἰ μὲν τὸ καθόλου, πάντως καὶ τὸ κατὰ μέρος· εἰ δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένους ἐπίστευσεν τῷ θεῷ, οὐκ ἀκολουθεῖ ὅτι καθόλου ἐπίστευσεν· ἔστιν γὰρ μέτρα τοῦ πιστεῦν θεῷ διὸ Ἀβραὰμ μὲν ἐπίστευσε τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς 5 δικαιοσύνην, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον γέγραπται ἤνικα εἶδεν Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην ἃ ἐποίησε κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις· καὶ ἐφοβήθη ὁ λαὸς | τὸν κύριον· καὶ 33 v ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ καὶ Μωσῆ τῷ θεράποντι αὐτοῦ, οὐ πρόσκειται δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ τὸ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

νομίζω δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μὴ ἐπιστήσαντας τῇ ἀκριβείᾳ τῆς γραφῆς 36 v ἐκτεθήσεσθαι τὸ ἀπὸ τῆς Γενέσεως ῥητὸν οὐχ ὡς Παῦλος αὐτὸ ἔθηκεν ἐν τῇ 11 ἀρχῇ· οὐκ ἂν γὰρ ὁ οὕτως ἀκριβῆς ἐξέθετο τὸ ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, ἀλλ' ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ. οὕτω δὲ εἰκὸς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς γεγράφθαι ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ ὅτι ἐλογίσθη ἡ πίστις τῷ Ἀβραὰμ εἰς δικαιοσύνην. νυνὶ δὲ ἔχομεν ἡμεῖς Ἀβραὰμ. 15

XXII.

iv 4, 5 τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα· τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.

οὐδὲν ὦν δίδωσιν ὁ θεὸς τῇ γενητῇ φύσει ὡς ὀφείλων δίδωσιν, ἀλλὰ πάντα 34 v ὡς χάριν δωρεῖται· καὶ πάντα τὰ εὐεργετούμενα οὐκ ὀφειλομένης αὐτοῖς εὐεργεσίας εὐεργετῆται, ἀλλὰ τῷ βούλεισθαι τὸν θεὸν ἰδίᾳ χάριτι εὐεργετεῖν οὓς ἂν εὐεργετῇ. νῦν οὖν νομιστέον αὐτὸ ἀπλούστερον καὶ καθόλου εἰρησθαι καὶ ἄλλως κοινότερον νοούμενον ἐπὶ τῶν οἰστισινῶν ἐργαζομένων καὶ τὸν 5 μισθὸν ἀπ' ἐκείνων λαμβανόντων, οὐ κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα.

XXI 1. R. 522 E-c 10. 525 de XXII R. 522 d-523 c

XXI 6 ff. Ex. xiv 31 f 15 Rom. iv 9

XXI 7. τὸν om. C 13. Ἀβραὰμ] read Ἀβράμ, and similarly at the beginning of l. 15. Origen's point is that the text in Genesis (xv 6) has Ἀβράμ, while the current texts of Rom. iv 3, 9 have Ἀβραὰμ, which he suggests is a slip due to the carelessness of Gentile Christian copyists. Turner. XXII 1. γενητῇ V:

γεννητῇ BC 3. τῷ V: τὸ BC 5. καὶ ἄλλως κοινότερον νοούμενον] are these words an insertion? The sense is complete without them. Turner.

ἡγητέον δὲ αὐτὸ δύνασθαι λέγεσθαι φέρε εἰπεῖν ἐπὶ τῶν ὡς Κáιν ἐργαζομένων τὴν γῆν καὶ ποιούντων ἔργα πονηρά· τούτοις γὰρ ὡς ὀφειλόμενα νομίζω καὶ ὡς μισθὸν τῶν ἡμαρτημένων ἀποδίδοσθαι τὰς κολάσεις. διὸ καὶ ὁ 10 ἀπόστολος ὀψώνια μὲν τῆς ἁμαρτίας ἔφησεν εἶναι τὸν θάνατον· οὐκέτι δὲ ὀψώνια καὶ ὡσπερὲ ὀφειλόμενα ἀπὸ θεοῦ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ χάρισμα αὐτοῦ· φησὶ γὰρ τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. οὐ νομοστέον οὖν ἐπὶ τῶν κρειττόνων ἔργων λέγεσθαι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ ὤμέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· χάριτι γάρ ἐσμεν σεσωσμένοι· καὶ τοῦτο 15 οὐκ ἐξ ἡμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον, ἵνα μὴ τις καυχῆται. πρὸς δὲ μέτρον τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν δίδοσθαι τὰς κολάσεις ὑποληπτέον.

XXIII.

iv 6-9 καθάπερ καὶ Δαυεὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιούνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογισθῆται κύριος ἁμαρτίαν· ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν ;

35 μηκέτι πραττομένου τοῦ χειρόνος ἄφεσις εἰκὸς δύναται γενέσθαι ἀνομιῶν· ἀγαθοῦ δ' ἐπιτελουμένου, ὡς τὰ γενόμενα κάλυμμα γενέσθαι τῶν προημαρτημένων ἐξαφανίζοντα αὐτῶν τὴν φύσιν, ἐπικαλύπτονται αἱ ἁμαρτίαι· ὧν προαγόντων, οὐδὲ λογίζεται ἔτι κύριός τινι τ(ὸ) ἡμαρτηκένοι.

XXIV.

iv 9-12 λέγομεν γὰρ ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ ἡ πίστις εἰς δικαιούνην· πῶς οὖν ἐλογίσθη ; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ ; οὐκ ἐν περιτομῇ ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ· καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιούνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιούνην· καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

36 λαμβάνει δὲ μετὰ τὴν ἐκ πίστεως δικαίωσιν σημεῖον περιτομῆς ὡσπερὲν 36 v σφραγίδα τυγχάνουσαν καὶ ἀποκλίνουσαν, δίκην τῶν ἐσφραγισμένων, τὸ μυστήριον τῶν ἐκ πίστεως δικαιουμένων· ἢ οἱ μετὰ τὴν πίστιν ἐκεῖνοι γινόμενοι ἐκ περιτομῆς τοῦ Ἀβραάμ, ἕτεροι ὄντες τῶν ἐκ πίστεως δικαιωθη- 5 σομένων τέκνων αὐτοῦ, ἢ εἰς τέκνα αὐτοῦ λογισθησομένων, ἕτερος ὡσιν λαὸς παρὰ τὸν ἐν ἀκροβυστίᾳ ἐκ πίστεως δικαιοθησόμενον· ἢ δὲ σφραγὶς ἐτηρείτο

XXIII R. 523 d e XXIV R. 525 C-E

XXII 7. Gen. iv 2 10 ff. Rom. vi 23 14. Lk. vi 38 Eph. ii 8 f

XXII 9. ἡμαρτημένων V : ἐργαζομένων B C 14. ὑμῖν V C : ἡμῖν B 16. ἡμῖν V B : ἡμῶν C XXIII 2. κάλυμμα] κάλυμμα Turner 3. ὧν V : τῶν B C
4. τὸ] τῷ V B C XXIV 2. ἀποκλίνουσαν] perhaps ἀποφαίνουσαν; ἀποκλείουσαν Turner
3. ἐκεῖνοι] ἔκγονοι Turner 4. γινόμενοι om. B C 5. ἕτερος . . . λαὸς V : ἕτεροι . . . λαὸς B C 6. τὸν . . . δικαιοθησόμενον V : τῶν . . . δικαιοθησόμενον B C

μὲν μὴ λυομένη, ὅσον οὐδέπω ἐληλύθεισαν οἱ ἐκ πίστεως καὶ ἐν ἀκροβυστία· ἤνικα δὲ ἦλθεν ὁ προειρημένος τευχθήσεσθαι λαὸς τῶν ἐν ἀκροβυστία καὶ ἐκ πίστεως δικαιομενῶν, τότε ἡ σφραγὶς καὶ τὸ σημεῖον ἐκέينو ἐλύθη, ὥστ' ἂν λεχθῆναι τῷ βουλομένῳ τὴν σφραγίδα ἐκείνην λαβεῖν ὅτι ἐὰν 10 περιτέμνησθε, Χριστὸς ἡμᾶς οὐδέν ὠφελήσει.

XXV.

ἰν 15-17 ὁ γὰρ νόμος ὄργην κατεργάζεται· οὐ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι· οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἔστι πατὴρ πάντων ἡμῶν· καθὼς γέγραπται ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε· κατέναντι οὐ ἐπίστευσε θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα.

ἀσυκοφαντήτως ἀκούειν χρῆ τοῦ ἀποστόλου ἐν τούτοις καὶ συνιναί τοῦ 38 βουλήματος αὐτοῦ. φασὶ γάρ τινες· εἶ ἔνθα οὐκ ἔστι νόμος οὐδὲ παράβασις, δηλονότι οὐδεὶς ἐν παραβάσει γέγονε πρὸ Μωσέως· εἰ δὲ μὴ γέγονέ τις, οὐδὲ ψεκτός· οὔτε οὖν Κάιν οὔτε πάντες οἱ διὰ τὰς ἑαυτῶν ἀμαρτίας τὸν κατακλυσμὸν παθόντες ἢ οἱ ἐν Σοδόμοις ἐν παραβάσει γεγόνασιν· καὶ πρό γε τούτων 5 Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ. λεκτέον οὖν πρὸς τούτους ὅτι ὁ Μωσέως νόμος οὐ τὴν ἐν τῇ κρίσει ὄργην κατεργάζεται ἀλλὰ τὴν κατ' αὐτόν, τοὺς μὲν λιθολεύστους ποιῶν, ἑτέρους δὲ ἐπὶ πυρὸς κατακαίων, ἢ ἑτέρα ὑποβάλλων τιμωρία· ἀλλὰ καὶ εἶπερ οὐ οὐκ ἔστι νόμος οὐδὲ παράβασις, ὅτε ὅσα ὁ νόμος λαλεῖ τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. ὅρα δὲ αὐτοὺς καὶ τὸν παρ' αὐτῷ Παύλῳ νόμον πίστεως ὀνομαζό- 38 v μενον θεοῦ ὄργην κατεργάζεσθαι, καὶ παράβασιν εἶναι ἔνθα ἔστιν ὁ τῆς πί- 11 στευς νόμος καὶ ὁ τοῦ θεοῦ, σαφῶς δὲ αὐτὸς ἕτερον μὲν εἶναι νόμον τὸν τοῦ θεοῦ, ᾧ μόνῳ καὶ αὐτὸς σὺνήδεται κατὰ τὸν ἕσω ἀνθρώπων, ἕτερον δὲ νόμον εἶναι τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ἑαυτοῦ ἀντιστρατεγόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός. καὶ ὅρα μήποτε οὗτος ἔστιν ὁ ἀληθῶς ὄργην κατεργαζόμενος, καὶ οὐ οὐκ ἔστι νόμος οὗτος ἐκεῖ 15 οὐδὲ παράβασις ἔστιν· καὶ οἱ ἐκ τούτου τοῦ νόμου οὐδαμῶς εἰσὶ κληρονόμοι, εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι κεκένωται ἡ πίστις.

ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χαρισμάτων τῶν διδομένων κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς 39 πίστεως, κατείλεκται καὶ ἡ πίστις· φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος μεθ' ἕτερα ἄλλω 39 v πίστις ἐν τῷ αἰτῷ πνεύματι. ὁ δ' αὐτὸς φησι καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἡμῖν 20

XXV 1. R. 526 *de* 4. 527 B 7. 527 DE 10. 527 CD 18. 529 C
18. 528 *ab*

XXIV 10f. Gal. v 2 XXV 9. Rom. iii 19 10. Rom. iii 27 13. Rom.
vii 22 f 18. Rom. xii 6 19. 1 Cor. xii 9 20 f. Phil. i 29

XXV 3. Μωσέως] + εἰδέναι BC οὐδὲ VB: οὔτε C 9. ὅτε] perhaps ὅτι
10. λαλεῖ] Possibly there should be only a comma here, not a full stop, so that
the following words ὅρα δὲ αὐτοὺς introduce the *apodosis*; but the construction
seems incomplete as it stands; perhaps (ἀ)ρα δεῖ(ς κατ') αὐτοὺς Turner 12. θεοῦ,
σαφῶς] perhaps θεοῦ. σαφῶς Turner 19. κατέλεκται BC 20. ἡμῖν BC

ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς Χριστὸν πιστεύειν ἄλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. οἶμαι δὲ ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἑλλιπῆ πεισθέντες εἶναι τὴν ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῶν πίστιν . . .

εἰ καὶ ἐκ πίστεως οὖν οἱ κληρονόμοι καὶ ἡ ἐπαγγελία ἵνα κατὰ χάριν, οὐδ' 25 αὐτὴ ἡ πίστις ἢ πρὸ τῆς χάριτος, καθ' ἣν λέγεται διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως ἵνα κατὰ χάριν, χωρὶς χάριτος ὑφεστάναι οὐ δύναται.

παντὶ δὲ τῷ σπέρματι, φησὶν, ἦτοι τῷ ἐκ τοῦ νόμου ἢ τῷ ἐκ τῆς πίστεως αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον τῷ ἐκ τοῦ νόμου ἀλλ' εἰ ἔχοι πρὸς τ(ῷ) ἐκ τοῦ νόμου τὸ ἐκ τῆς πίστεως. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἐκλάβοιμεν, ἔσται ἡ ἐπαγγελία τοῖς ἐξ 30 Ἰσραὴλ καὶ τοῖς ἐκ Χεττούρας, ἅπερ οὐκ ἀρέσκει.

(τοῦ αὐτοῦ)

ἀναγκαῖον δέ, φησὶν, ἐξετάσαι φαίνεται πῶς ἀκολουθεῖ τῷ ἐκ πίστεως καὶ τῷ κατὰ χάριν τὸ βεβαίαν εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν· ἄρα γὰρ εἰ ἦν ἐκ νόμου, οὐχ οἷόν τε ἦν βεβαίαν τυγχάνειν τὴν ἐπαγγελίαν. πρόσχες οὖν οἰονεὶ δευσοποιοῦς 35 εἰς δικαιοσύνην, ὥστε τὴν δι' αὐτῆς ἐπαγγελίαν καὶ χάριν ἴσχυεν διὰ τὸ ἀνέκπλητον αὐτῆς, ἢ ἀμετάβολόν γε τὴν βεβαιότητα· ἦτις οὐκ ἐμφαίνειν περὶ τὰ ἐκ νόμου ἔργα. ἀποστρέφειν γοῦν ποτε δίκαιος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ λέγεται καὶ ποιεῖν ἀδικίαν· οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ περὶ τῆς πίστεως γέγραπται ὅτι ἀπέστρεψέν τις ἀπὸ τῆς πίστεως, ἅπαξ μαρτυρηθεὶς πεπιστευκέαι καὶ δικαιο- 40 θεὶς διὰ τὴν πίστιν. εἶτα καὶ τῇ μαρτυρίᾳ ἐπισφραγίζει ὁ θεὸς ἀπόστολος τὸ εἰρημένον αὐτῷ.

(τοῦ αὐτοῦ)

[ὁ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν ὡς περὶ ὁ θεὸς οὐκ ἔστι μερικὸς θεὸς ἀλλὰ πάντων πατὴρ, οὕτω καὶ αὐτός. καὶ πάλιν ὡς περὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἔστιν οὐ κατὰ τὴν φυσικὴν συγγένειαν ἀλλὰ κατ' οἰκειώσιν πίστεως, οὕτω καὶ αὐτός· ἡ γὰρ 45 ὑπακοὴ ποιεῖ πατέρα πάντων ἡμῶν. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἐνόμιζον εἶναι ταύτην τὴν συγγένειαν, τὴν παχυτέραν ἐκείνην κατασχόντες, δείκνυσι ταύτην κυριωτέραν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν λόγον ἀνάγων. καὶ μετὰ τούτων κἀκεῖνο ἐμφαίνει ὅτι καὶ ἀμοιβὴν τῆς πίστεως ταύτην ἔλαβεν· ὥστε ἂν μὴ τοῦτο ἦ, κἀν πάντων ἡ πατὴρ τῶν τὴν γῆν οἰκούντων, τὸ κατέναντι οὐκέτι χώραν· τὸ γὰρ κατέναντι 50 τὸ ὁμοίως ἐστίν. τὸ γὰρ παράδοξον τοῦτό ἐστιν, οὐδ' οὐκ εἶχεν ἐκ φύσεως τοῦτους ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς λαβεῖν.]

XXV 24. R. 528 b. 27. 529 C-b 31. 528 d-e-529 B 42-51. This passage is really from Chrysostom *ad loc.*, see Field's edition (*Bibliotheca Patrum* Oxford 1849) p. 117

XXV 37 f. Ezek. xviii 24

XXV 21. καὶ τὸ V: τὸ καὶ BC αὐτοῦ V: αὐτὸν BC 22. ἑλλιπῆ] ἑλλιπῆ VBC 23. πίστιν] A line seems to have been omitted in V, probably *per homoeoteleuton*; e.g. *χωρὶς τῆς ἀπὸ θεοῦ χαρισθείσης λέγουσι τῷ σωτήρι πρόσθεο ἡμῶν πίστιν*. Cf. R. 528 A 'ni addita fuerit etiam ea quae ex deo est, dicunt ad Salvatorem, Auge nobis fidem', cf. C, p. 34 n. 27. τῷ 3^ο V: τὸ BC 28. τῷ V: τὸ BC τ(ῷ)] τὸ VBC 30. Ἰσραὴλ V: Ἰσραὴλ BC 31. τῷ (bis) V: τὸ BC 40. τὴν μαρτυρίαν BC: τὴν μαρτυρίαν (sic) V 42. μερικὸς οὐκ ἔστι BC 47. τούτων V: τούτων BC 49. οὐκέτι] οὐκ ἔχει Chrys.

ὑποῖα, φησί, τὰ πολλὰ ἔθνη ἦν ὧν τέθεικεν αὐτὸν πατέρα ὁ τὰς ἐπαγγελίας αὐτῷ διδοὺς θεός.

περὶ γὰρ τῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν νεκρωμένων, ὧν ἡ ψυχὴ νεκρὰ γεγένητο ἐν σώματι ζῶντι, οἴομαι νῦν αὐτὸν λέγειν· ψυχὴ γὰρ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανέται. 55 τίνα δὲ τὰ μὴ ὄντα ἢ οἱ ἐστερημένοι τοῦ ὄντος καὶ μὴ μετέχοντες αὐτοῦ, οὕτω καλούμενοι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν μετεχόντων τοῦ εἰπόντος ἐγὼ εἶμι ὁ ὢν; καλεῖ δὲ τὰ μὴ ὄντα ἵνα ὑπακούσασιν αὐτοῖς χαρίσθαι τὸ εἶναι. ἀλλ' ἴσως τις πρὸς ταῦτα ἐρεῖ, πῶς ὁ ἀπόστολος ἐτέρωθί φησι μεθ' ἕτερα ἐξελέξατο ὁ θεὸς τὰ μὴ ὄντα ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ; ἀλλ' εὐδηλον ὡς ἕτερον ἐστὶ τοῦτο 60 σημαίνοντον τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος ὅσον ἀπὸ πάσης τῆς ἐκέισε συμφράσεως· ὄντες μὲν γὰρ ἐνθάδε οἱ κατὰ σάρκα σοφοὶ καὶ δυνατοὶ καὶ εὐγενεῖς· μὴ ὄντες δὲ οἱ ἄλλως παρὰ τούτοις διακείμενοι ὡς πρὸς τὴν ἐκείνων ὑπόληψιν.

XXVI.

iv 18—22 ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου· καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νεκρωμένον, ἑκατονταετῆς που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δούς δόξαν τῷ θεῷ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατός ἐστι καὶ ποιήσαι· διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

ὄρα μήποτε ὡς Ἀβραὰμ παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, οὕτω καὶ 40 πάντες οἱ τῆς πίστεως Ἀβραὰμ υἱοὶ παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι περὶ πάντων πιστεύουσιν, εἴτε περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν εἴτε περὶ τοῦ κληρονομήσειν βασιλείαν οὐρανῶν ἢ βασιλείαν θεοῦ. ταῦτα γὰρ ὅσον ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει παρ' ἐλπίδα ἐστίν, ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ δυνατῷ τοῦ θεοῦ καὶ ταῖς ἀψευδέσιν 5 ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ἐπ' ἐλπίδι τῶν ἐκ τοῦ πιστεύειν ἐλπίζόντων τυγχάνει. καὶ ἐπειπερ ὁ πιστεύων ἐπ' ἐλπίδι πιστεύει, διὰ τοῦτο μένει πιστικ, ἐπίς· ἀφ' ὧν γεννᾶται καὶ τὸ τρίτον μείζον τούτων ἡ ἀγάπη· καὶ νομίζω στοιχειώσεως μὲν ἔχειν λόγον τὴν πίστιν, προκοπῆς δὲ τὴν ἐλπίδα, τελειότητος δὲ τὴν ἀγάπην.

ὅτι δὲ οὐ διὰ τὸ γῆρας λέγεται τὸ σῶμα τοῦ Ἀβραὰμ νεκρωμένον, δῆλον 10 ἔσται τῷ ἐπιστήσαντι τίνα τρόπον προσθέμενος Ἀβραὰμ ἔλαβεν γυναῖκα τοῦνομα Χεττοῦραν· καὶ ἔτεκεν αὐτῷ μετὰ τὴν τελεγτὴν Σάρρας, ἣτις ἔζησεν ἔτη ἑκατὸν εικοσιεπτὰ· πρεσβύτερος δὲ τῆς Σάρρας δεκά ἔτεσιν εὐρίσκεται σαφῶς ὁ Ἀβραὰμ. εἰ οὖν διὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ὡς φασὶ τινες, ἐπαυδοποίησεν τὸν Ἰσαάκ, πῶς χωρὶς ἐπαγγελίας μετὰ ἑκατὸν εικοσιεπτὰ ἔτη ἔτεκεν τοὺς ἀπὸ Χεττοῦρας; 15 ὥστε ἐν ἐπαίνῳ λέγεται ἡ τοιαύτη νέκρωσις τοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς νεκρώσαντος· ὅτε γὰρ τις πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῖ, τότε σβέννυσσι πᾶσαν τὴν πεφυκυῖαν ἀνάπτεισθαι ἐν αὐτῷ πύρωσιν· ὥστε τὴν τοῦ Ἰσαάκ γένεσιν μὴ

XXV 54. R. 530 A-c

XXVI R. 531 E-532 D

XXV 54. Ezek. xviii 4

56. Apoc. i 8

58 f. 1 Cor. i 28

61. 1 Cor. i 26

XXVI 7 f. 1 Cor. xiii 13

11 f. Gen. xxv 1

13. Cf. Gen. xxiii 1

16. Col. iii 5

17. Rom. viii 13

XXV 59. ἐτέρωθι om. B C

61. συμφράσεως [= 'context'] V: ἀποφάσεως B C

63. παρὰ τούτοις] παρὰ τούτους Turner

XXVI 13. δεκαετῆς B C

εἶναι ἀπὸ πυρώσεως ἀλλ' ἐξ ἐπαγγελίας θεοῦ· ἄξιον γὰρ γεγόνασι τ(οῦ) τούτου
20 ἐπιγραφῆναι πατριάρχου γονεῖς.

XXVII.

iv 23-25 οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι'
ἡμᾶς οἷς μέλλει λογιζέσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν
κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν· ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη
διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

- 40 v νῦν τὸ δι' αὐτὸν μόνον εἴληπται ἀντὶ τοῦ περὶ αὐτοῦ μόνου· ἀλλὰ καὶ τὸ δι'
ἡμᾶς ἀντὶ τοῦ περὶ ἡμῶν· οὐ γὰρ ἵνα Ἀβραὰμ ἐντυχῶν ὁ Μωυσέως προγε-
νέστερος τῷ μεταγενεστέρῳ αὐτοῦ γράμματι ὠφελήθη. εἰ δὲ οὐ περὶ τοῦ
Ἀβραὰμ μόνου γέγραπται τὸ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην ἀλλὰ καὶ περὶ
5 ἡμῶν, οἷον ἐπὶ προαναφωνοῦντος τοῦ λόγου τὴν λογισθησομένην ἐκ πίστεως
δικαιοσύνην τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν,
πρόσχετος ἐπιμελέστερον μήποτε μόνος καὶ πᾶς πιστεύει ἐπὶ τὸν ἐγείραντα
Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ὁ συνεγερθεὶς Χριστῷ, ὥστ' ἂν εἰπεῖν
καὶ σὺνήγειρεν καὶ σὺνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπογρανίοις ἐν Χριστῷ· συνηγέρθη δὲ
10 Χριστῷ ὁ σύμμορφος γενόμενος τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ συναποτεθνη-
κέναι συζῶν αὐτῷ· εἰ γὰρ σὺναπεθάνομεν καὶ συζήσομεν· συναπέθανεν δὲ
Χριστῷ, ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ἀποθανὼν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· καὶ αὐτὸς
ἀποθανὼν τῇ ἁμαρτίᾳ συζῆ Χριστῷ· ζῆ δὲ Χριστῷ ὁ ἐν καινότητι ζωῆς
περιπατῶν.

XXVIII.

v 5-9 ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος
ἀγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν· ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν
ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν· μὴ οὖν γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθάνειται· ὑπὲρ γὰρ
τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν· συνίστασι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην
εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν·
πολλῶ οὖν μᾶλλον δικαιοθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ
ἀπὸ τῆς ὀργῆς.

- 43 ὅπου μὲν ἀσθενεῖς ἢ ἁμαρτωλοὺς ὀνομάζει, καὶ ἑαυτὸν τοῖς τοιοῦτοις ἐμπερι-
λαμβάνει· ὅπου δὲ λέγει ἀσεβεῖς, οὐκέτι. καὶ τάχα εἰκότως ὁ ὑπὸ τὸν νόμον
ῶν, ὅς ἠσθένει δια τῆς σαρκός, ἀσθενῆς μὲν ἐστὶ καὶ ἁμαρτωλός, οὐ μὴν καὶ
κατὰ τὴν συνθήκην τῆς διαστολῆς τῶν γραφῶν καὶ ἀσεβής, λεγόντων τῶν ὑπὸ
5 νόμον ἁμαρτανόντων τῷ θεῷ καὶ γὰρ εἰ ἁμαρτάνομεν σοὶ ἐσμεν εἰδότες σοῦ

XXVII R. 533 B-534 A

XXVIII R. 541 C D

XXVII 9. Eph. ii 6

10. Rom. viii 29

11. Rom. vi 8

12. Rom.

vi 10

13 f. Rom. vi 4

XXVIII 3. Rom. viii 3

5 f. Wis. xv 2

XXVI 19. τ(οῦ) τὴν V B C : perhaps τὴν τούτου ἐπιγραφῆν οἱ Turner
XXVII 1. αὐτὸν . . . περὶ σμ. C 2. οὐ γὰρ ἵνα] οὐ γὰρ ἂν Turner ἐντυχῶν
V : ἐντυχῶν B C 3. εἰ δὲ . . . ἐλογίσθη σμ. B C 6. ἐγείραντα] + τὸν κύριον
ἡμῶν B C 11. συναπεθάνομεν V : συναποθάνομεν (ss. ο) B : συναποθάνομεν C
12 f. Punctuate ἐφάπαξ, . . . ἁμαρτίᾳ· and for συζῆ Χριστῷ, ζῆ δὲ Χριστῷ read συζῆ
δὲ Χριστῷ Turner XXVIII 4. ἀσεβής] ἀσεβεῖς V B C

τὸ κράτος· ἀσεβεῖς δὲ τότε οἱ νομιζόμενοι εἶναι ὑπὸ τὸν νόμον τυγχάνουσι, ἐπὶν ἐγκαταλιπόντες τὸν θεὸν τῶν πατέρων ζητοῦσι τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν.

πρὶν δὲ προσελθεῖν ἡμᾶς θεοσεβεία ἀγάπη ἐν ἡμῖν οὐ συνειστήκει, πάντα γὰρ μᾶλλον ἢ θεὸν ἀγαπῶμεν· ὅτε δὲ τοιούτων ἡμῶν ὑπαρχόντων Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, τότε συνέστη καὶ ὑπέστη ἐν ἡμῖν ἡ τοῦ θεοῦ ἀγάπη, 10 πάντων περιαιρεθέντων τῷ τοῦ Ἰησοῦ θανάτῳ ἀφ' ἡμῶν τῶν ἐμποδιζόντων τῇ συστάσει τῆς εἰς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ ἀγάπης. κατὰ ταύτην οὖν τὴν διήγησιν τοῦ συνίστησιν ἀκουστέον, συνιστάντος καὶ ὑφιστάντος τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην, τὴν οὐδενὸς ἐτέρου κυρίως ἢ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ τυγχάνουσαν.

(Ὡριγενούς)

[οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀθάνατον ζωὴν ἀναμένομεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν παρόντα 43 v βίον ὡς προσοικειωθέντες τῷ θεῷ σεμνυνόμεθα, τὰ κατὰ τὸν δεσπότην Χριστὸν 16 λογιζόμενοι, ὃς μεσίτης ἡμῶν γενόμενος τὴν εἰρήνην ἐπραγματεύσατο.]

XXIX.

vi 5 εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα.

πλάσας τὸ ὄνομα τέθεικεν, φυτόν τι ἐπιστάμενος τὸν Ἰησοῦ θάνατον, φέρον 58 v κάρπους ἀναιρετικούς τῆς ἁμαρτίας· ᾧ φυτῷ ὁ λόγος γεωργεῖ ἐν τοῖς παραδεξαμένοις τὴν διδασκαλίαν τὴν διὰ Χριστοῦ, ποιῶν αὐτοὺς συμφύτους τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου· ὁμοίωμα μὲν γάρ τι τοῦ θανάτου ἐκείνου δύναται ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ ἐκείνου θάνατον τοῦ ἁμαρτίαν μὴ ποιήσαντος, 5 μὴδὲ γνότος ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἀποθανόντος ἐπὶ τῇ καθαίρεισι οὐχὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἁμαρτίας ἀλλὰ τῆς ἐν ἡμῖν, οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ἀποθανεῖν τινὰ τῶν ἡμαρτηκότων· πάντες δὲ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, δικαιοῦμενοι δωρεάν, καὶ τὰ ἐξῆς.

ἐν ἄλλοις δὲ λέγει· σὺνήγειρεν καὶ σὺνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπογρανίοις ἐν Χριστῷ 10 καὶ εἰ σὺνγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε· πῶς οὖν ἐνταῦθα λέγει, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα; πρὸς τοῦτο λεκτέον ὅτι διττῶς ὀνομάζει τὴν ἀνάστασιν ὁ ἀπόστολος· μίαν μὲν τὴν ἥδη καθ' ἣν ὁ ἅγιος συνανέστη Χριστῷ καὶ συνεγερθεὶς αὐτῷ τὰ ἄνω ζητεῖ· ἐτέραν δὲ τὴν ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, περὶ ἧς καὶ Δανιὴλ προφητεῶν φησὶν πολλοὶ τῶν καθεδόντων ἐν γῆς χρώματι 15

XXVIII 8. 539 e-540 c 15 : see below XXIX 1. R. 563 b-d 10. R. 565 c d

XXIX 5 f. I Pet. ii 22 6. 2 Cor. v 21 8 f. Rom. iii 25 10. Eph. ii 6 II. Col. iii 1 14. I Cor. xiii 10 15 f. Dan. xii 2

XXVIII 15 ff. This passage is headed *τοῦ αὐτοῦ* in B, immediately after the foregoing passage of Origen : in V, with the heading *Ὁριγῷ*, it follows a passage of Theodoret ; it is in fact Theodoret's comment on Rom. v 11, see Marriott's edition (in the *Bibliotheca Patrum*, Oxford 1852) p. 47. 'δεσπότης Χριστός' is a sure indication of the Antiochene School—Theodoret or Theodore XXIX 2. *ᾧ φυτῷ* : perhaps *ὁ φυτόν*, Turner 4. *ὁμοίωμα . . . θανάτου om. C* 8. *δὲ V : δη BC* 10-18. *Ἀνάωνμον BC* : continuous with foregoing in V after a blank space of a quarter of a line

ἀναστήσονται, οἳτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οἳτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον· τὴν ἑτέραν μὲν οὖν τῶν ἀναστάσεων οἱ ἄγιοι ἐροῦσι συνεγγεγῆρθαι Χριστῷ, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν καὶ ἀναστήσεσθαι.

XXX.

vi 8-10 εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ· εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει· ὁ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὁ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ θεῷ· οὕτως καὶ ὑμεῖς λογιζέσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

- 61 v ἀποτετολημμένως ἐπιφέρει τὸ θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει, ὅπερ ἐστὶ δυσφημοειδές· οἱ γὰρ πλείστοι φασιν ἀποθανεῖν αὐτὸν οὐ τῷ κυριεύεσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τῷ ἐκόντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικέναι ὑπὲρ τῶν προβάτων ἑαυτοῦ, ἣ ὑπὲρ τῶν φίλων ἁγιοῦ· φησὶν γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μοι ἀπ' ἐμοῦ ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ὁ μὲν οὖν τις πρὸς ταῦτα φήσκει ὅτι θάνατος λέγεται νῦν ὁ μέσος καὶ ἀδιάφορος, ὃν κατὰ τὸ κοινότερον ἀπέθανεν ὅτε, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος, ἀπέθανεν κατὰ τὰς γραφάς. ἀλλὰ πῶς ταῦτα δυνήσεται συναγορεύσαι τῇ διηγῆσει τὸ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, καὶ τὸ ὁ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ; ἀλλ' ἴσως ὁ τοιοῦτος
- 10 ἐρεῖ ὡς τὰ αὐτὰ ὀνόματα τίθησι διττῶς ἢ γραφῇ, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῶν σωματικῶν, ὅτε δὲ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ· ὡς καὶ περὶ τῆς Σαμαρείτιδος γεγραμμένον, ἐν ᾧ τὸ ἴδιον καὶ τὸ πιεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὅτε μὲν ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ ὅτε δὲ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ τετάχθαι δοκεῖ· καὶ τὸ περὶ τοῦ θERICOU ὡσαύτως φησὶν. φήσκει τοῖνυν οὐδὲν θαυμαστὸν κατὰ τοῦτον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν
- 15 ἀπόστολον εἰρηκέναι, τὸ μὲν ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ τάσσοντα οὐκ ἐπὶ τοῦ κοινότερου θανάτου, τὸ δὲ θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει, ὡς θανάτου νῦν τοῦ μέσου ὀνομαζομένου. ἕτερος δὲ παρὰ τοῦτον ἐρεῖ ὅτι θάνατος ἐνταῦθα λέγεται ὁ κυριεύων Χριστοῦ οὐκ ἄλλος ἢ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ οὐ τύπος ἦν τὸ κατὰ τὸν
- 62 Ἰωνᾶν κῆτος προφητευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰωβ φάσκοντος ἀλλὰ καταράσαιτο
- 20 αὐτὴν ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι. πρὸς ὃν θάνατον ὀδεύων κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μέσου θανάτου ἔλεγεν, οὐ διὰ τὸν μέσον θάνατον ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον, νῦν ἡ ψυχὴ μοι τετάρακται καὶ περίλγπος ἐστὶν ἡ ψυχὴ μοι ἕως θανάτου. οἰοεὶ γὰρ ἀπῆει εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διὰ τοὺς κρατουμένους ὑπ' αὐτοῦ, ὡς τάχα διὰ τοῦτο εἰρησθαι τὸ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με. καὶ ἑαυτὸν

XXX R. 566 c 5. 567 A 7. CD 17. E a

XXX 3. Jn. x 15 4. Jn. xv 13 4f. Jn. x 18 7. 1 Cor. xv 3 12. Jn. iv 8-15 13. Jn. iv 35 19. Jonah i 17 19f. Job iii 8 22. Jn. xii 27 Mt. xxvi 38 24. Ps. xxii 15

XXIX 18. τῷ Χριστῷ C XXX 2. οὐ τῷ VBC mg.: οὕτω C ἐπὶ V: ἀπὸ BC 11 περὶ] φρασι. τό (compare l. 13 τὸ περὶ τοῦ θ.) Turner 18. τύπος VBC mg.: τόπος C 19. καταράσαιτο C 23. οἶνεi BC 24. ἐρεῖσθαι BC

πεποίηκεν αὐτῷ ὑποχείριον ἵππικος γενόμενος μέχρι θανάτου. διὰ γὰρ τὸ 25
 γεγονέαι ἐν αὐτῷ κατακριθείς ὑπ' αὐτοῦ κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν οὕσαν ἐν
 ἐκείνῳ τῷ θανάτῳ. ὡσάν τις παραδείγματος ἔνεκεν ἐλεύθερος ὢν δοῦλον
 ἑατὸν παραδίδωσιν τῷ στρατηγῷ τῶν πολεμίων, ἵνα παρ' αὐτῷ γεόμενος
 ἐλευθερώσῃ τῇ ἑαυτοῦ οἰκονομικῇ δουλείᾳ τοὺς πολίτας ἀπὸ τοῦ ὑπ' ἐκείνῳ
 κινδύνου, διὰ τοῦ ἐνέδρα τινὶ ἀποκτεῖναι τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ 30
 πολεμίους· ἐκυριεύθη γὰρ ὁ τοῦτο δράσας ὡς οὐκ αἰχμάλωτος ἄλους ἀλλὰ
 φρονήματι χρησάμενος ἀριστέως. οὕτως οὖν καὶ ὁ Χριστὸς ἑατὸν παρέδωκεν
 τῇ δουλείᾳ, ἵνα μηδεὶς θανάτου γένηται τῶν μαθητευομένων αὐτοῦ τῷ λόγῳ
 δούλου· οὗτος γὰρ ὡς φησὶν ἡ γραφὴ κατήργησε τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ
 θανάτου, τοῦτ' ἐστὶν τὸν διάβολον, καὶ τὰ ἐξῆς. τάχα δὲ καὶ παρέδωκεν 35
 ἑατὸν τῷ θανάτῳ κυριευθσόμενον ῥυόμενος τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κεκρατημένους
 καὶ ἀντ' ἐκείνων ἑατὸν προδιδούς, ἵνα μετὰ τοῦτο καταστρατηγήσῃ καὶ
 καταργήσῃ τὸν θάνατον.

XXXI.

Ἦ 12-14 μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ
 ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ· μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν
 ὄπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν
 ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ· ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν
 οὐ κυριεύσει· οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν.

ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἵνα ὡσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, νυνὶ δὲ 34
 οὐκ εἶπεν τοῦτο ἀλλὰ μὴ βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι,
 διδάσκων ὅτι ὡσπερ θρόνος καὶ βασιλείον ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας τὸ θνητὸν ἡμῶν
 σῶμα· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν, καὶ πάλιν τὸ φρόνημα τῆς
 σαρκὸς θάνατος. ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἁμαρτήματα ἔργα σαρκὸς ἐστὶν ἅπερ 5
 ὁ ἀπόστολος φανερά ὠνόμασεν. ἐν αὐτοῖς δὲ τάξας καὶ τὰς αἰρέσεις ἐδίδαξεν
 ὅτι καὶ αὗται σαρκὸς εἰσὶν ἔργον, ἀπολύων ἡμᾶς περισπασμοῦ, ἵνα μὴ νομί-
 ζωμεν τινὰ μὲν εἶναι ἔργα σαρκὸς, τινὰ δὲ ἁμαρτήματα οὐ σαρκὸς μὲν ἦτοι δὲ
 ψυχῆς ἢ νοῦ. ἀλλ' ἐπὶ τὴν ζήτησιν πῶς καὶ αἰρέσεις ἐν τοῖς ἔργοις τῆς σαρκὸς
 εἰσι κατελεγμένα, λεκτέον πρὸς αὐτὸν ὅτι αἰρέσεις γίνονται ἀπὸ τοῦ νοῦ τῆς 10
 σαρκὸς, περὶ οὗ φησὶ που ὁ Παῦλος εἰκὴ ἐμβατεῶν καὶ ψυχοῦμενος ὑπὸ τοῦ
 νοῦ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν.

τάχα δὲ καὶ ὅτε ἁμαρτάνομεν βασιλευούσης τῆς ἁμαρτίας ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν
 σώματι οὐδὲν ἄλλο ἐσμέν ἢπερ τὸ θνητὸν σῶμα καὶ σάρκες· οὐ μὴ γὰρ φησι
 καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μοι ἐν τοῖς ἀθρώποισι τοῦτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι 15

XXX 26. R. 567 b-d XXXI R. 569 d-570 B

XXX 25. Phil. ii 8 26. Rom. viii 3 34 f., 38. Heb. ii 14 XXXI 1. Rom.
 v 4 4. Rom. viii 7 4 f. Rom. viii 6 5 ff. Gal. v 19 10 ff. Col. ii 18
 14 f. Gen. vi 3

XXX 25. ὑποχείριον om. C 29. δουλίᾳ BC 32. καὶ om. BC 34. οὗτος
 γὰρ ὡς V: οὕτως γὰρ BC 37. παραδιδούς BC XXXI 2. θνητῷ VB mg. C:
 θανάτῳ B 7. αὗται (sic) C ἀπολύων BC 8. μὲν 2^ο om. BC 9. ζητεῖ(ss. η)
 (sic) V ἐν τοῖς ἔργοις om. BC 15. καταμείνει(ss. η) B

αἰτοῦς σάρκας. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ἔοικε μὴ μένειν, ἀλλ' ἦτοι διὰ κακίαν γίνεσθαι σάρξ ἢ δι' ἀρετὴν πνεῦμα· ὅτε γὰρ κολλᾶται τῇ πόρῃ γίνεται εἰς σάρκα μίαν πρὸς αὐτήν, ὃ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἔν πνεύμῳ ἔστιν.

καὶ ἦδη τοῦτο εἴρηκεν, οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι
 20 τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τινὲς δὲ τοῦτο πρὸς ἀντι-
 διαστολὴν λήψονται λέγεσθαι ἑτέρων οἱ ἔζησαν μὲν τῷ θεῷ οὐ μὴν ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ. ἡμεῖς δὲ φαμεν μήποτε ἀδυνατόν ἐστιν ζῆν μὲν τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ (. . .) ἐπεὶ περ εἶδεν τὴν Χριστοῦ ἡμέραν καὶ ἐχάρη· εἶτε Μωσῆς ἔζησεν
 τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἔζησεν, ὅστις γε καὶ μείζονα πλοῦτον ἠήκατο τῶν
 25 Αἰγύπτου θεσαυρῶν τὸν ὀνειδικσμὸν τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιθυμῆσαντες
 πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἰδεῖν ὃ εἶδον οἱ ἀπόστολοι καὶ ἀκοῦσαι ὧν ἤκουσαν,
 84 v οὐκ ἂν ἦλθον εἰς τὴν τῶν τοιοῦτων ἐπιθυμίαν καὶ ὄρεξιν ἕξω τυγχάνοντες τοῦ
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ζῆν τῷ θεῷ.

ζητήσεις δὲ εἰ χολὴ φάσκειν πάντα τὸν ζῶντα τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 30 νεκρὸν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ. πρὸς τοῦτο δὲ λέγοιτ' ἂν, εἰ μὲν ὡς νεκρὸς τῇ
 ἁμαρτίᾳ ἔζη ποτὲ τῇ ἁμαρτίᾳ· ἐὰν δὲ τις ὑπὸ τοῦ πάντα ἐρευνῶντος πνεύματος
 καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ φωτισθεὶς εὖρη τινὰς χωρὶς τοῦ ἐξηκέναι τῇ ἁμαρτίᾳ
 ποτὲ ζῶντας τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀποφαίνεται ὅτι οὐκ εἶ τις ζῆν τῷ θεῷ ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ οὗτος ἦδη πάντως νεκρὸς ἐστιν τῇ ἁμαρτίᾳ· ἐὰν δὲ πάντες
 35 ἡμαρτων διὰ τὸ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, δῆλον ὅτι πᾶς ζῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 ἔζη ποτὲ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὕστερον νεκρὸς γενόμενος αὐτῇ ἔζησεν τῷ θεῷ ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ.

ἕτεροί δὲ εἶποι ἂν ὅτι ἐνδέχεται καὶ διδομένον τοῦ ζῆν τινὰς τῷ θεῷ ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ μηδέποτε γενομένους ἐν ἁμαρτίᾳ, οὐδὲν ἦττον κακείνους νεκροὺς
 40 εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ὥσπερ χωρὶς νόμου ἁμαρτία ἦν νεκρά, οὐκ ἐκ τοῦ ποτὲ ζῆν
 ἔλθοῦσα ἐπὶ τὸ γενέσθαι νεκρά.

δείκνυσι δὲ ὁ θεὸς ἀπόστολος καὶ ἐτέρωθεν τῆς νίκης τὴν εὐκολίαν, ἁμαρτία
 γὰρ ὑμῶν, φησὶν, οὐκέτι κυριεύσει, οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν.
 πρόσθεν ἐνταῦθα τῇ ἀποστολικῇ ἀκριβείᾳ, τίνα τρόπον τὸ κυριεύειν τάσσαν
 45 ἐπὶ τοῦ σωτήρος καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐπὶ μὲν τοῦ σωτήρος θάνατος εἶπεν αὐτοῦ
 οὐκέτι κυριεύσει, ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὔτε γὰρ ἐπὶ
 τοῦ σωτήρος ἔπρεπεν λέγεσθαι τὸ ἁμαρτία αὐτοῦ οὐ κυριεύσει, οὔτε ἐφ' ὑμῶν
 κυριώτερον ἦν τὸ θάνατος ὑμῶν οὐ κυριεύσει· καὶ ἵνα μὴ ταῦτον περὶ τοῦ
 σωτήρος καὶ ἡμῶν λέγηται ὡς παραπλησίον.

XXXI 16. R. 570 a b 19-41. No parallel in R 42. R. 571 D-b

XXXI 17. 1 Cor. vi 17 19 f. Rom. vi 11 23. Jn. viii 56 24 f. Heb. xi 26
 25 f. Lk. x 24 31 f. 1 Cor. ii 10 34 f. Rom. v 12 35. 2 Cor. v 14
 40. Rom. vii 8 45 f. Rom. vi 9

XXXI 17. δι' VB : δ' C 20. θεῷ ἐν V : θεῷ οὐ μὴν ἐν BC 21. μὴν VB : μὲν C
 22. τῷ om. C 23. Apparently a line has been lost, probably by homoeoteleuton,
 introducing the name of Abraham (e. g. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ [δὲ μὴ ζῆν· εἶτε γὰρ Ἀβραὰμ
 ἔζησεν τῷ θεῷ, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ], ἐπεὶ περ κτλ., Turner. There is no sign of a
 lacuna in V 30. δὲ om. C λέγοιτ' ἂν, εἰ μὲν : perhaps λέγοι ἂν ὃ μὲν Turner
 34 f. ἐὰν δὲ . . . τῇ ἁμαρτίᾳ om. BC 43. ὑμῶν V : ἡμῶν BC ἔστε + φησὶ BC
 46. ἀφ' ὑμῶν B 49. λέγεται VC mg. : λέγεται B C

μετὰ ταῦτα ὡσπερ αἰτίαν παριστὰς τοῦ ἁμαρτίαν ἡμῶν μὴ κυριεύειν φησὶ 50
 τὸ οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν· κατὰ γὰρ αὐτὸν τὸν Παῦλον
 ἡ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος ἐστίν, καὶ νόμος παρεϊχθήεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ
 παράπτωμα ἀλλ' ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία ἐκεῖ ὑπεπερίσσευσεν ἡ χάρις.
 νῦν δὲ ἐσμὲν ὑπὸ τὴν περισσεύοισαν χάριν, διότι οὐκέτι ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ'
 ὑπὸ χάριν. Δικαίῳ γὰρ νόμος οὐ κείται, οὐ γὰρ δέεται τῆς ἀπὸ τοῦ γράμματος 55
 νομικῆς διδασκαλίας εἰς τὸ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ θεοδίδακτος ὢν, ὡς
 Παῦλος διδάσκει λέγων περὶ δὲ τῆς ἀγάπης οὐ χρεῖαν ἔχετε ἡμῖν γράφεσθαι,
 ἡμεῖς γὰρ θεοδίδακτοὶ ἔστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. εἴ τι νῦν συμπέφυκεν
 ὁ τοῦ θεοῦ νόμος, ὡς μὴ ἕτερον μὲν βούλεσθαι τὸν νόμον ἕτερον δὲ εἶναι τὸ
 θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐστὶν ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν· οὕτω 60
 νοητέον ἀλλ' ἦν ἐν τῷ νόμῳ κρυῖον τὸ θέλημα αὐτοῦ.

XXXII.

νὶ 19, 20 ὡσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ
 τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ
 δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν· ὅτε γὰρ δούλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ
 δικαιοσύνῃ.

ἐπειδὴ, ὡς πολλαχού (φησὶν) ἐτηρήσαμεν, τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄνομα ἀντὶ 67 ν
 τῆς ἀρετῆς ἔσθ' ὅτε παραλαμβάνεται, λεκτέον ὅτι καὶ νῦν τοιοῦτόν ἐστι τὸ
 λεγόμενον ὅτε δούλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας ἐλεύθεροι ἦτε τῇ ἀρετῇ· καὶ παρ-
 ακολουθεῖ τῷ γενικῷ τῆς ἁμαρτίας ὀνόματι τὸ γενικὸν τῆς ἀρετῆς δικαιοσύνην
 ἐν τούτοις ὀνομάζεσθαι. δόξει δὲ εἰδικῶς τὸ εἰς ἁγιασμόν λέγειν, προτρεπόμενος 5
 εἰς ἀγνείαν καὶ καθαρότητα βίου τὸν δυνάμενον χωρῆσαι.

XXXIII.

νὶ 21, 22 τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ
 τέλος ἐκεῶν θάνατος· νυνὶ δέ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας δουλωθέντες
 δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον.

ἐξευτελίζων τὸν καρπὸν τῶν δούλων τῆς ἁμαρτίας ὡς οὐδενὸς ἄξιον λόγου 67 ν
 τοῦτο φησιν· ἐφ' οἷς γὰρ τις πρότερον ἐν ἁμαρτίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ πεπραγμένους
 ὕστερον εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν τῶν ἡμαρτημένων αἰσχύνεται, ταῦτα καρπὸς
 ἂν εἴη ἀχρηστος, ἄωρος εἰς βρώσιν καὶ εἰς οὔθεν ἐπιτηδεῖος· καὶ γὰρ τέλος τῶν
 τοιούτων ἔργων οὐκ ἄλλο ἢ θάνατός ἐστιν, ὁ ἐχθρὸς Χριστῷ τῷ εἰπόντι

XXXII R. 574 C

XXXIII R. 574 D

XXXI 52. I Cor. xv 56 52 ff. Rom. v. 20 55. I Tim. i 9 57 f. I Thess.
 iv 9 61. Ps. i 2 XXXII 6. Mt. xix 12 XXXIII 3 f. Sap. iv 5

XXXI 53 f. ὑπεπερίσσευσεν V: ὑπεπερίσσευσαν B ἡ χάρις . . . περισ-
 σέουσαν om. B νῦν δὲ . . . χάριν (1) om. C 55. τοῦ om. C 56. θεδί-
 δακτος B 61. ἦν V: ἦ BC XXXII 1. φησὶν seems clearly an addition
 of the catenist 5. εἰδικῶς V: ἰδικῶς BC XXXIII 2. τοῦτο om. B C
 3. ἐλθὼν τῶν V: ἐλθόντων BC 4. ἀχρηστος V C mg.: ἀχριστος BC

ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ, κυριεύ(ω)ν τῶν τοιούτους καρποὺς ἐνηνοχότων. ἐν ᾧ θανάτῳ οὐκ ἔστιν ὁ μνημονεύων θεοῦ· καὶ γὰρ πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ τέθνηκεν τῷ θεῷ καὶ ζῆ τῷ θανάτῳ, ὅπερ ταῦτον ἐστὶν τ(ῷ) ζῆν τῇ ἁμαρτία.

- 88 ἡμέτερος καρπὸς εἰς ἁγιασμόν· οὐχ ἡμέτερος δέ, οὐδὲ κατὰ τὴν ἡμέτεραν
10 φύσιν, ὃ φέρων τῷ ἦδη συνησθημένῳ αὐτοῦ αἰσχύνῃ. ὅτι δὲ ἡμέτερον μὲν τὸ κρεῖττον, οὐ τοιοῦτον δὲ τὸ χεῖρον, δηλοῖ καὶ ὁ σωτὴρ λέγων εἰ τὸ ἀλλότριον ἐπιστεγύθητε καὶ οὐκ ἐρένεσθε ἄζιοι, τὸ ἡμέτερον τίς ἡμῖν δώσει; κἂν γὰρ μὴ γενώμεθα ἄζιοι τοῦ κρεῖττονος, ὡς ἡμέτερον αὐτὸ τῇ φύσει οὐ λαμβάνομεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν. ἐρεῖ δὲ τις ἐνταῦθα τὸν εἰς ἁγιασμόν καρπὸν εἶναι τῶν δεδου-
15 λωμένων τῷ θεῷ τὴν παιτελή ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων καθάρουσιν· καὶ φησιν ὁ τοιοῦτος τοῖς μὲν ἐν γάμῳ ἀρμόζειν τὸ ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ, τοῖς δὲ ἐν ἀγνείᾳ ὡς μείζον τὸ νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὰ ἐξῆς· ὥστε τὸν μὲν ἔσχατον καρπὸν αὐτοῦ εἰς ἁγιασμόν διὰ τὸ δεδουλώσθαι τῷ θεῷ δεδουλώσθαι πολὺ πρότερον τῇ δικαιο-
20 σύνη μὴ πάντως ἔχειν τὸν καρπὸν αὐτοῦ εἰς ἁγιασμόν διὰ τὸν κατὰ συγγνώμην λόγον.

XXXIV.

vi 23 τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

- 88 v καλὴ ἡ διαφορά, ὀψωνίου μὲν ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας τεταγμένου, χαρίσματος δὲ ἐπὶ τοῦ θεοῦ· οὔτε γὰρ ὀψώνια ὡς ὀφειλόμενα δίδωσιν ὁ θεὸς ἀλλὰ χάρισμα, οὐδὲ χάρισμα ἡ ἁμαρτία ἀλλ' ὀφειλόμενα ὀψώνια. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ οὐκ ἔταξεν ἀπλῶς ζωὴ αἰώνιος, ἀτελής γὰρ αὕτη νοεῖται ὅτε μὴ ἐν Χριστῷ
5 Ἰησοῦ ἐστὶν τῷ κυρίῳ ἡμῶν. δηλοῦνται δὲ ὅτι ἡ ἁμαρτία τῷ βασιλευμένῳ ὑπ' αὐτῆς δίδωσι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ ὁ θεὸς ἐπιφέρει τὸν ἐχθρὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον, ὃ γὰρ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν καὶ τὰ ἐξῆς. ἐὰν δὲ τις πρὸς τοῦτο ἀνθυπόσῃ καὶ τὸ ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω καὶ κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, ἐροῦμεν ὅτι ἀποκτενεῖ ὁ θεὸς τῇ ἁμαρτίᾳ ἵνα μετὰ τοῦτο ζωοποιήσῃ τὸν
10 ἀποθανόντα τῇ ἁμαρτίᾳ.

XXXIII 9. R. 575 BC 14. R. 574 DE XXXIV R. 575 d-576 D

XXXIII 6. Jn. xiv 6 6f. Ps. vi 5 11 f. Cf. Lk. xvi 12 20. 1 Cor. vii 6
XXXIV 7. Wis. i 13 8. Deut. xxxii 39

XXXIII 6. κυριεύων τῶν] κυριεύοντων VBC 8. τῷ] τὸ VBC ἁμαρτία V : ἀμαρτία BC (C notes sic in mg.) 11. καὶ V : δὲ BC 12. Note the reading ἡμέτερον in Luke xvi 12. But Origen elsewhere appears to have ἡμέτερον, and perhaps that should be read here, Turner 18. ἔσχατον seems to be contrasted with πολὺ πρότερον, or it might be tempting to substitute ἔχειν τὸν (the sentence is clearly imperfect) Turner 20. αὐτοῦ] + ἔχει BC τὸν 2° V : τοῦ BC 21. λόγον VC : λόγου BC mg. XXXIV 5. ἐστὶν τῷ κ. ἡ. V : τῷ κ. ἡ. ἐστὶ BC 8. ζῆν ποιήσω V : ζωοποιήσω C 9. ἀποκτενεῖ V : ἀποκτενεῖ BC τὸν VC : τὸ B